

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЮ ОСВІТОЮ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

В.І. Свистун

м. Київ, Інститут професійно-технічної освіти НАПН України

Основою методології управління професійно-технічною освітою (ПТО) є системний підхід. Під терміном «системний» ми розуміємо те, що підхід використовує певну систему принципів і методів, які мають загальнозначиму основу і разом з тим – специфічні особливості, зумовлені специфікою конкретної галузі.

Важливим методологічним аспектом системного підходу до управління ПТО є опис цієї системи.

Принципи опису систем мають три особливості:

- по-перше, як і будь-які принципи теорії, вони мають об'єктивний і суб'єктивний характер. Вони об'єктивні за своїм джерелом і походженням. Ці принципи існують незалежно від волі людини. В той же час принципи суб'єктивні в своєму застосуванні. Людина використовує їх у власній інтерпретації, виходячи зі своїх цілей, ця двоєдність накладає серйозний відбиток на пізнання і опис системних об'єктів;

- по-друге, при описі систем мова йде не про принципи взагалі, а лише про ті з них, які можуть бути застосовані для пізнання цілісних об'єктів, здатні забезпечити інтегративність знання;

- по-третє, ці принципи відносяться до особливої сфери людської діяльності, а саме до пізнавального процесу. Вони служать своєрідним керівництвом до того, як повинен бути побудований процес опису складноорганізованих об'єктів [1, с. 100-101].

Найбільш універсальними принципами опису систем є *методологічні*, оскільки застосовуються до опису будь-якого складноорганізованого цілісного об'єкта (а система управління ПТО є саме таким об'єктом) й дозволяють розкривати його змістовну сторону. Ці принципи відображають найзагальніші, але в той же час найбільш істотні властивості, параметри і риси системи.

Головними методологічними принципами виділяють такі [1]:

- принцип міждисциплінарного підходу до опису систем, сутність якого полягає в тому, що опис будь-якої системи здійснюється на основі знань різних наукових галузей, зумовлений характером і змістом об'єкта дослідження, приналежністю до певного типу систем; наприклад, опис управління професійно-технічної освіти вимагає залучення

знань з теорії менеджменту, психології управління, економіки, маркетингу, професійної педагогіки тощо. Чим вище порядок системи, описується, тим більше наукових галузей задіяні в цьому процесі;

- принцип структурно-функціональної і динамічної єдності зобов'язує до опису законів структури, функціонування і розвитку в їх єдності. Ці закони пояснюють процес утворення системи, розкривають характер і зміст її поведінки, джерела зміни її стану. Послідовність опису цілісного об'єкта за цими параметрами, як правило, виражена в ланцюжку: структура – функції – динаміка;

- принцип багаторівневості вивчення систем, мета якого вивчення системи і як певної цілісності, і як утворення, включеного в складнішу систему; його використання дозволяє досліджувати загальні, особливі і одиничні риси об'єкту;

- принцип каузальності зобов'язує до вивчення причин і умов функціонування складноорганізованого об'єкту, причинно-наслідкових зв'язків і відносин і самих наслідків, викликаних дією причин, що дозволяє з'ясувати реальний стан системи і джерела (причини) цього стану на даний момент часу, передбачити можливі зміни, тобто робити прогностичні оцінки розвитку об'єкту;

- принцип узгодженості, результатом якого стає утворення системи із зворотним зв'язком і такої, що самоорганізується;

- принцип послідовного вирішення невизначеностей використовується для побудови моделей соціально-економічних систем. Поява невизначеностей викликана недоліком знань та інформації про систему, що значно утрудняє прогнозування змін стану об'єкту, а також прийняття правильних управлінських рішень;

- принцип інформаційної єдності встановлює співвідношення між мовами різних рівнів, що використовуються для опису досліджуваної системи, і між моделями цієї системи.

Таким чином, принципи опису систем є найбільш загальними, концептуальними вимогами, якими необхідно керуватися при дослідженні цілісних складноорганізованих об'єктів, якими є система управління ПТО.

Ґрунтуючись на концептуальних підходах до класифікації систем [2], управління ПТО як система характеризується за такими класифікаційними ознаками:

- наявність чи відсутність субстрату – *матеріальна*;
- походження – *штучна*, оскільки створена людиною;
- тип матеріального субстрату – *змішана*;
- ступінь відкритості – *відкрита*;

- кінетичні особливості – *динамічна*, оскільки її елементи від зовнішнього і внутрішнього впливу здатні трансформуватися; такі системи здатні до саморуху, саморегуляції і саморозвитку;

- ступінь однорідності елементів – *нелінійна* (інтегральна), оскільки складається з різноманітних елементів;

- ступінь складності – *складна*, що визначається кількістю і складністю елементів і підсистем, внутрішніх взаємозв'язків між елементами, зовнішніх зв'язків, кількістю і складністю функцій, які виконує управління ПТО як система;

- кількість функцій – *багатофункціональна*;

- достовірність кінцевого результату – *ймовірнісна*, оскільки кінцевий результат функціонування системи передбачити свідомо неможливо; такі системи називають також *поведінковими*, бо їх поведінка, а отже, і результат функціонування змінюватиметься залежно від змін умов зовнішнього середовища;

- тип структури – *центристська*, оскільки організуючі основи знаходяться в центрі;

- характер зчеплення із зовнішнім середовищем – *рухома* (мобільна);

- поведінкові характеристики – *поведінкова*, оскільки здатна активно реагувати на дію зовнішнього середовища; *цілеспрямована* – здатна генерувати цілі і досягати їх.

Методологічна специфіка системного підходу визначається тим, що він орієнтує на розкриття цілісності системи і механізмів, які її забезпечують, на виявлення різноманітних типів зв'язків складної системи і зведення в єдину теоретичну картину. Отже, на основі системного підходу будується процес управління ПТО в умовах децентралізації і забезпечується досягнення мети ПТО – підготовка кваліфікованих робітників для виробничої та обслуговуючої сфер економіки держави.

Література

1. Бажин И.И. Исследование систем управления : компакт-учеб. / И.И. Бажин. – Харьков: Консум, 2004. – 336 с.

2. Маца К.А. Системы неорганические, органические, социальные: свойства и принципы организации : монография / Маца К.А. – К.: Издательство географической литературы «Обрії», 2008. – 196 с.